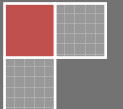

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'nin
2010 İlerleme Raporu Hakkındaki Kararını
Nasıl Okumalıyız?

Dr. Kaan SAHİLYOL

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

AVRUPA PARLAMENTOSU'NUN TÜRKİYE'NİN 2010 İLERLEME RAPORU HAKKINDAKİ KARARINI NASIL OKUMALIYIZ?

Türk basınında Avrupa Birliği ile ilgili haberlerin yoğunlaşmaya başladığı dönemlerin biri de Avrupa Parlamentosu'nun bir önceki yılın Komisyon raporuna istinaden hazırladığı kararın sonrasındır. Avrupa Komisyonu'nun göreceli olarak daha ayrıntılı ve Avrupa kamuoyu baskısından uzak olarak yazılan Türkiye ilerleme raporlarına nazaran daha sert bir dille kaleme alınan Avrupa Parlamentosu kararları, gerek Avrupa Parlamentosu içinde yaşanan tartışmalar, gerek kullanılan dil ve üslup açısından daha çok kendinden söz ettirmektedir.

Avrupa Parlamentosu'nun 9 Mart 2011 tarihinde yayımlanan Türkiye'nin 2010 İlerleme Raporu Hakkındaki Kararı Türk siyaset, basın ve akademik çevrelerinde geniş bir yankı uyandırmıştır. 59 maddeden oluşan bu Parlamento kararı bu yıl ilk olarak Kıbrıs, azınlıklar, Türk-Yunan ilişkileri gibi kanıksanmış noktaların dışında Türkiye'de basın özgürlüğüne getiren kısıtlamalar üzerine de yoğunlaşmış gözükmektedir. Avrupa Parlamentosu Türkiye'deki basın özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar hakkında ilk kez bu kadar sert bir dil kullanmakta, kararın 9'uncu maddesinde tutuklanan gazetecilerden Nedim Şener ve Ahmet Şık'ın isimlerini de zikrederek kendilerinin polis ve yargı tarafından tacize maruz kaldığını ifade etmektedir.¹ Ayrıca bu iki gazetecinin tutuklanmasının, reforme edildiği iddia edilen Türk yargısının itibarını zedeleyebileceği, oysa iddia edildiği gibi darbe yanlısı olan kişi ve örgütler varsa adil yargının demokrasiyi güçlendirmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Söz konusu 59 maddelik kararın yedi maddesinde basın, düşünce, toplantı ve ifade özgürlüğüne direkt olarak atıfta bulunulması Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'deki kişisel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasıyla ilgili endişesinin büyüklüğüne işaret etmektedir. Parlamento'nun üzerinde ısrarla durduğu ve Türkiye ile arasındaki en büyük görüş ayrılıklarından birinin kaynağı olan Kıbrıs konusuna bile beş maddede atıfta bulunulması bu konuda önemli bir gösterge olarak yorumlanabilir. Her ne kadar Avrupa Parlamentosu kararındaki ifadeler AB'nin resmi görüşünü tam olarak yansıtmasa da,

¹ "Avrupa Parlamentosu Türkiye'yi topa tuttu". *Radikal*.

9 Mart 2011. Web. 18
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=104oryID=81>>

Türk basınında Avrupa Birliği ile ilgili haberlerin yoğunlaşmaya başladığı dönemlerin biri de Avrupa Parlamentosu'nun bir önceki yılın Komisyon raporuna istinaden hazırladığı kararın sonrasındır. Avrupa Komisyonu'nun göreceli olarak daha ayrıntılı ve Avrupa kamuoyu baskısından uzak olarak yazılan Türkiye ilerleme raporlarına nazaran daha sert bir dille kaleme alınan Avrupa Parlamentosu kararları, gerek Avrupa Parlamentosu içinde yaşanan tartışmalar, gerek kullanılan dil ve üslup açısından daha çok kendinden söz ettirmektedir.

Türkiye'deki mevcut durum değişmediği sürece basın ve ifade özgürlüğü konusundaki kaygıların AB nezdinde daha da büyümesi çok olasıdır.

Avrupa Parlamentosu 2011 Kararında tespit edilen bir diğer özellik de daha önceki kararlarda tavsiye veya talep olarak dile getirilen bazı ifadelerin artık doğrudan doğruya AB müktesebatıyla ilişkilendirilmesidir. Örneğin Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye ile ilgili 10 Şubat 2010 tarihli kararında, Türkiye'ye Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne (GKRY) ait gemilerin Doğu Akdeniz'de petrol aramasına engel olmaması çağrısı yapılmış, ancak söz konusu durumun Türkiye-AB ilişkilerini etkileyecek bir boyutta olduğu vurgusu yapılmamıştır. Dolayısıyla raporda iddia edildiği gibi Parlamento'nun endişesi yalnızca Türk Deniz Kuvvetleri'nin petrol araması yapan Kıbrıs Rum gemilerini engellemesi ise Türkiye bu tutumdan vazgeçtiği anda sorun da nihai olarak çözülmüş olacaktır.

Avrupa Parlamentosu'nun 9 Mart 2011 tarihli kararına bakıldığında ise Parlamento Türkiye'ye Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni imzalama çağrısı yapmakta, söz konusu sözleşmenin tüm AB'ye üye devletler ve aday ülkeler tarafından imzalanmış olup AB müktesebatının bir parçası olduğunu vurgulamaktadır.² Diğer bir ifadeyle artık Avrupa Parlamentosu Türkiye'ye olumsuz bulduğu bir tutumu düzeltme çağrısı yapmakla kalmamakta, bu tutumun düzeltilmemesinin Türkiye-AB ilişkilerine doğrudan olumsuz etki yapacağını da belirtmektedir. Böylelikle, 2010 yılı itibariyle Türkiye ile GKRY arasındaki ikili bir sorun olarak tanımlanan durum 2011 yılı itibariyle Türkiye'nin AB üyeliği için yerine getirmesi gereken bir şarta dönüşmüştür.

Türk-Yunan ikili ilişkilerindeki Kıbrıs sorunu dışındaki konular da Avrupa Parlamentosu 2011 kararında yer almış, ancak bu konularda Türkiye'deki basın ve ifade özgürlüklerinin kısıtlanması hakkındaki eleştirilere nazaran daha yumuşak bir dil kullanılmıştır. Türkiye ve Yunanistan tarafından ikili ilişkilerin geliştirilmesi yönünde sarf edilen çabalar memnuniyetle karşılanmış, ancak TBMM'nin, Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarmasını bir savaş nedeni sayma kararını geri almamış olması kınanmıştır. Parlamento, Türkiye'de yaşayan Rum azınlık konusunda görüş bildirmiş, Büyükada Rum Yetimhanesi'nin Rum Patrikhanesi'ne devredilmesi takdirle karşılanmış, ancak Heybeliada Ruhban Okulu'nun ivedilikle yeniden açılması beklentisinin altını çizmiştir. Parlamento ayrıca Gökçeada ve Bozcaada'da bulunan Rum azınlığın eğitim ve mülk haklarının korunmasını talep etmiş, Türkiye'den bu iki adanın "çift kültürlü" yapısını muhafaza etmesini talep etmiştir. Avrupa Parlamentosu Gökçeada ve Bozcaada ile ilgili talebinde Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 1625 Sayılı Kararı'na atıfta bulunmuş, böylelikle AB'nin bir kurumu olmayan Avrupa Konseyi'nin taleplerini de kapsamına almıştır.

Genel olarak Türk basınında çizilen karamsar tabloya karşın Avrupa Parlamentosu'nun 2011 Kararına göre Türkiye'nin somut ilerleme kaydettiği veya sorun olarak kabul edilen durumu tümünden çözüme kavuşturduğu ender konular bulunmaktadır. Örneğin, 2010 kararının 12'nci maddesinde Ombudsmanlık kurumunun kurulması için gerekli hiçbir adım atılmadığından bahsedilirken, 2011

² Avrupa Parlamentosu'nun 9 Mart 2011 tarihli Türkiye Kararı'nın resmi metni için bkz: Avrupa Parlamentosu Resmi Web Sitesi. Web. 18 Mart 2011.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0090+0+DOC+XML+V0//EN>

kararının 16'ncı maddesinde Anayasa değişiklikleri sonucu Ombudsmanlık kurumun kurulması için gerekli yasal temellerin atılmasından duyulan memnuniyet belirtilmektedir. İkinci bir örnek vermek gerekirse, 2010 kararının 29'uncu maddesinde Avrupa Parlamentosu Türkiye'den, İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin İhtiyari Protokolü'nü onaylamasını talep ederken, 2011 kararının 23'üncü maddesinde söz konusu protokolün imzalanmış olmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmektedir.

Avrupa Parlamentosu Türkiye Kararının Kıbrıs, Türk-Yunan ilişkileri, Türkiye'deki azınlık sorunları gibi kemikleşmiş sürtüşme noktalarında 2011 yılında ansızın Türk tezlerine yakın ifadeler içereceğini beklemek gerçeklerle örtüşmeyen bir aşırı iyimserlik belirtisidir. Dolayısıyla bu kemikleşmiş sürtüşme noktalarında yapıcı, tarafsız ve en azından Türk tezlerini dikkate alan bir Avrupa Parlamentosu kararı beklemek 2011 yılında olduğu gibi gelecek yıllarda da hayal kırıklığı yaratacaktır. Almanya, Fransa ve Avusturya gibi AB içinde önemli bir ağırlığa sahip ülkelerin kamuoyları ağırlıklı olarak Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olduğu için bu karşıtlığın Avrupa Parlamentosu'nda da ifade bulması kaçınılmazdır.

Parlamentoda yapılan oylamalarda AB'ye üye olan 27 ülkenin Türkiye'ye karşı olan tutumlarının yanı sıra Avrupa Parlamentosu'nda grubu bulunan siyasi partilerin Türkiye hakkındaki genel yaklaşımları da belirleyici olabilmektedir. Beş yılda bir yinelenen ve en son 2009 tarihinde yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde mevcut 736 sandalyenin 265'ini kazanan Hıristiyan Demokratlar (diğer adıyla Avrupa Halk Partisi (EPP-ED)), Parlamento'daki en büyük grubu oluşturmuşlardır.³ Almanya'da iktidarın büyük ortağı konumunda olan Hıristiyan Demokrat Parti (CDU), Fransa'da iktidarda bulunan Halk Hareketi Birliği (UMP), ve Avusturya'da hükümet ortağı olan Avusturya Halk Partisi de (ÖVP) Avrupa Parlamentosu içindeki Avrupa Halk Partisi grubuna üye durumdadır. Almanya, Fransa ve Avusturya'da iktidarda veya iktidar ortağı olan bu üç siyasi partinin Türkiye'nin AB üyeliği konusunda oldukça olumsuz bir görüşe sahip oldukları göz önüne alındığında bu partilerin Avrupa Parlamentosu içindeki Avrupa Halk Hareketi içinde de aynı tutumu sergileyecekleri açıktır.

Avrupa Parlamentosu'nda 184 milletvekili ile ikinci büyük grubu oluşturan Sosyalistler ve Demokratlar Birliği (Progressive Alliance of Socialists & Democrats / S&D) ve üçüncü büyük grubu oluşturan Liberaller'in (Alliance of Liberals and Democrats for Europe / ALDE) göreceli olarak Türk tezlerine daha yakın milletvekillerinden oluştuğu iddia edilebilir. Ancak Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD), İngiliz İşçi Partisi (Labor Party) gibi Sosyalistler ve Demokratlar Birliği'nin önde gelen üyelerinin kendi ülkelerinde artık iktidarda değil muhalefette olması, söz konusu siyasi grubun Parlamento içindeki etkisini azaltmaktadır. Dolayısıyla Almanya, Fransa ve Avusturya'nın ulusal siyasetinde iktidar olan ve Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olan görüş Avrupa Parlamentosu'ndaki siyasi yapı içinde de baskın olarak temsil edilmektedir. Bu nedenle, sadece Türkiye'nin AB yolunu tıkamak amacıyla eklenmiş olması muhtemel olan olumsuz ve önyargılı ifadeler üzerinde tartışmak yerine Avrupa Parlamentosu kararındaki basın ve ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar gibi haklı eleştiriler üzerine yoğunlaşmak daha verimli sonuçlar doğuracaktır.

³ Avrupa Parlamentosu 2009 seçimleri ve Parlamento'da grubu bulunan partiler hakkında özet bilgi için bkz: Ankara Valiliği AB Temas Noktası Resmi Web Sitesi. Web. 18 Mart 2011. <<http://ankara.gov.tr/Portal.asp?X=AB10>>